

מילים מתחפשות

סדרת מערכי שיעור לפורים

ביחידה זו תמצאו שני שיעורים בנושא:
על תקינות פוליטית וחופש הביטוי

קהל יעד: (תיכון \ צוותי מורים)
משך הזמן : שני שיעורים, ניתן ללמד כרצף.
מתאים להוראה מרחוק \ להוראה פנים אל פנים

מבוא למורה : ¹

אין ספק, כי יש לשפה כוח לחולל מציאות. כשאנו נמנעים מלומר 'פרחה' או 'זקן', אנחנו חותרים ליצירת חברה המכבדת את מגוון הפרטים המרכיבים אותה. אנחנו משתמשים בשפה המבקשת להתרומם מעל הסטריאוטיפים, המבקשת לשנות את השוויון, ובעיקר המפילה את הגבולות הברורים שבין קבוצות השתייכות שונות. אז אם זה כל כך טוב, למה זה מעורר כל כך הרבה ביקורת?

במרחב השפתי שלנו מתקיימות שתי טריטוריות: האחת נמצאת מעל לפני השטח, זו מסמנת מה נכון ומה פסול, ומפקחת ומענישה את מי שמודעים לכך שזו צנזורה ואינם קשובים לכללים. לצידה, מתקיימת שפה מחתרתית, שפת ההומור והסלנג, שמשחררת את הקיטור מבלי לזעזע את הדבק החברתי בין ה'אנחנו' ו'האחרים'.

התקינות הפוליטית נטועה עמוק בתרבות המכירה בכבוד האדם ובזכותו לשוויון. אך מדוע ישנה הרגשה, כי הדברים הגיעו לקצה האבסורדי שלהם? זאת ועוד: האם ניתן לקבוע גבולות לשפת הפוליטקלי קורקט על מנת שלא לרדד את השיח?

¹ ניתן להסתכל באתר [יסודות](#), תחת מילות החיפוש "מילים מתחפשות" לקריאת מאמרים ומקורות נוספים על הנושא.

מערך שיעור

שיעור ראשון- מילים מתחפשות - על תקינות פוליטית מול חופש הביטוי

התאמות והצעות	שיעור מקוון
ניתן לשחק במקום/ בנוסף את המשחק טאבו. שאסור להגיד מילים מסוימות	פותחים את השיעור בסרטון של זהו זה - זהו זה- PC מה זה פוליטיקלי קורקט, ובעברית: תקינות פוליטית? האם זה חיובי שיש תקינות פוליטית? האם זה יעיל? האם יש פחות גזענות בגלל השינוי של המילים?
אם אין ברקו בכיתה- כדאי להדפיס תמונות	<p>המורה מציג/ה (במצגת) שלוש דוגמאות של תקינות פוליטית</p> <ul style="list-style-type: none"> מארק טוויין, האקלברי פין, הוצא מרשימת ספרי הלימוד באמריקה בשל השימוש במילה הלא ראויה NIGGER. על מנת לאפשר לספר לשוב לרשימה היוקרתית של הקלאסיקה האמריקנית, הוחלפה מילה זו ב'רעותה הטובה ממנה': slave ברק שמיר - עשה בלאקפייס לקובי בריאנט שיר ה... (אנה זק) - הורידו את המילה פרח מהשיר <p>בוחנים כל מקרה: על מי התקינות הפוליטית מגינה? כיצד היא עושה זאת? האם יש משהו שהתקינות הפוליטית מפספסת? או האם יש בעיה שעולה בגלל התקינות הפוליטית?</p>
	המורה מחלק/ת את הכיתה לחדרים (קבוצות בתוך הזום) ומבקש/ת מכל אחת מהקבוצות למצוא מקרה נוסף המדבר על תקינות פוליטית. ולבדוק: - על מי התקינות הפוליטית מגינה? - האם יש בעיה שעולה בעקבות התקינות הפוליטית?
	התלמידים מציגים את המצגות (הדוגמאות) שלהם לשאר כיתה ודנים ביחד במקרים השונים. מנסים להגיע למסקנה לגבי התקינות הפוליטית
ניתן גם לתת את המקורות בדף מקורות - מתחלקים שוב לקבוצות וכל קבוצה מקבלת דף מקורות וצריכה להחליט על כל מקור במה הוא תומך ולסדר בטבלה.	מה המקורות שלנו אומרים על זה? במצגת משחקים משחק, המורה מציגה מקור. והתלמידים צריכים להחליט האם המקור תומך בתקינות פוליטית - <u>סמילי</u> או חופש הביטוי - <u>לייק</u> . המורה צריך לבחון שכולם עונים ולשאול שאלות את התלמידים לגבי תשובותם
	<u>סיכום</u> : אפשר להעמיד את הילדים על "ציר" כאשר קצה אחד מייצג תקינות פוליטית וקצה שני מייצג חופש ביטוי מלא. איפה הם עומדים על ציר כזה? מה היחס בין תקינות פוליטית לבין חופש הביטוי? איפה עובר גבול? האם התקינות הפוליטית מגינה על קבוצות מיעוט, או מעקרת שיח מורכב ואמיתי?

מערך שיעור

<p><u>למעוניינים קישור לפורים:</u> למה מתחפשים? כשאדם מתחפש - מה המטרה של התחפושת? דיברנו בשיעור על מילים מתחפשות? מה המטרה של מילה שמתחפשת? האם באמת תחפושת של מילה משנה את המציאות?</p>	<p>סיכום: התקינות הפוליטית נטועה עמוק בתרבות המכירה בכבוד האדם ובזכותו לשוויון. בחיים, כולנו מחזיקים בראש מילים המתארות במדויק את מה שאנו חשים, אולם מוסכמות חברתיות, מצפון פנימי, או הטאבו החל על נושאים מסוימים, מניפים שלט 'עצור!', ומכוונים את התנועה אל עבר מילים חלופיות. אך שפה זו איננה מאפשרת דיון מעמיק, היא מרדדת את המציאות, ומטשטשת את עקבותיהן של תופעות מגוונות המשגשגות בחשיכה. בנוסף, ישנה הרגשה, כי התקינות הפוליטית הגיעה לקצה שלה. האם ניתן לקבוע גבולות לשפת הפוליטיקלי קורקט על מנת שלא לרדד את השיח ולשבש את הדיון האמיתי?</p> <p>אנו מבקשים להגדיר את גבולה הראוי של התקינות הפוליטית באמצעות ערך מתחרה בעולם הליברלי - חופש הביטוי. לא בכדי הוגדרה הזכות לחופש ביטוי כאחת מאבני היסוד של החשיבה הליברלית. מדינה ליברלית, המבקשת לממש את חירותם של בני האנוש, דואגת בראש ובראשונה לחופש המחשבה והביטוי. לצד זאת, דואגת המדינה כי חופש הביטוי של האחד לא יפגע באחר.</p>
---	---

מערך שיעור

שיעור ראשון- נספחים ודף מקורות:

- מי שמדפדף בתנ"ך, ייתקל במילים הנכתבות בשוליו החיצוניים של העמוד. תפקידן של מילים אלו, הן ה'קרי', הוא להחליף את המילים הכתובות בפסוקים עצמם, ה'כתיב', אך אינן יכולות להיאמר בקול. לעיתים הסיבות קשורות ללשון נקייה, לשמירה על קדושת הכתוב או לתיקונים מחמת הדקדוק, הפער בין הקרי והכתיב מסמן את הטריטוריה בין האמת, ובין הלבוש המילולי שהיא עשויה לעטות.
- בתנ"ך יש פעמים בהם כתוב משהו אחד כאשר הכוונה היא הפוכה- למשל: אשת איוב לבעלה: "ברך אלוקים ומות" (איוב ב' ט)
- "העניין השני שמאמרנו יהיו יותר רצויים ויותר מקובלים אצל אוהבי האמת, וכל שכן כשנסדר טענת החולקים ואחר כך נבטלם. ולא נהיה אשמים בזאת הפעולה, ולא נהיה נחשדים שרצוננו לאמת דעתנו, ולא נשגיח בדעת זולתנו ונבזה אותם, וכל שכן אם היות בעל דיננו נעלם התוכחה." (מהר"ל מפראג, מתוך באר הגולה, מאמר החמישי)
- "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו", מצטטת הגמרא משמו של רבי יהושע בן לוי (פסחים ג' ע"ב)
- וכדברי רש"י בפסחים ג' ע"ב: "לשון חכמים לחזר אחר לשון צח ונקי."
- "אם אחד ראה אדם שעשה עוולה לחברו ... יכול לספר הדברים לבני אדם כדי לעזור לאשר אשם לו, ולגנות המעשים הרעים בפני הבריות." (חפץ חיים, הלכות לשון הרע, כלל י')

מערך שיעור

שיעור שני- מסכות ומסכים - מי מחליט מה מותר להגיד? מה גבולות חופש הביטוי?

התאמות והצעות	שיעור מקוון
<p>אם רוצים לא להתיחס לתלמידים ספציפיים ולרצונות הכמוסים שלהם- אלא באופן תיאורטי לתחפושות- אפשר בשיעור בכיתה שכל תלמיד יכתוב על דף וישים באמצע הכיתה.</p>	<p>קישור לפורים: למה אתם מתחפשים? כל אחד רושם במקום השם שלו בזום למה הוא רוצה להתחפש? מנסים ביחד לראות האם יש בתחפושת איזו משאלה כמוסה של התלמידים. לפעמים דווקא בגלל שזו תחפושת / מסיכה אנחנו מעיזים לגלות על עצמנו משהו שלא היינו מעיזים אחרת. האם יש דברים שאי אפשר להתחפש אליהם? מי קובע? האם זה תלוי תרבות או צריך להיות גלובלי?</p>
	<p>במצגת המורה כותב משפט והתלמידים צריכים להגיד נכון (לייק) / לא נכון (מחייאת כף) <u>עולם המסכים הוא כמו עולם המסיכות</u>. לשאול את התלמידים: במה הם דומים? במה הם שונים? כאשר יש לנו אופציה להסתתר מאחורי מסך אנחנו מרשים לעצמנו להגיד יותר, מעיזים יותר. מצד שני המסכים בחיינו כל הזמן בכל מקום ולא כמו פורים - פעם בשנה. האם יש דברים שאי אפשר להגיד גם במסכים? מי קובע? האם צריכים להיות כללים אחידים בכל העולם?</p>
	<p>בתקופה האחרונה היו שני סיפורים שקשורים לרשתות החברתיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • טראמפ - פייסבוק וטוויטר חסמו את החשבון שלו בעודו נשיא ארה"ב. • פייסבוק חסמה קבוצות של מתנגדי חיסונים. <p>מתארים את שני המקרים בקצרה למי שלא מכיר</p>
<p>אם יש זמן אפשר לייצר דיבייט על הנושא. וכל זוג מתחלק לבעד ונגד.</p>	<p>מחלקים את הכיתה לזוגות/ קבוצות - כל זוג בוחר אחד מהמקרים הנזכרים (או מביא נושא אחר באישור המורה) ועונה על השאלות הבאות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • על מה החסימה של הפייסבוק נועדה להגן? • האם החסימה קשורה לתקינות פוליטית? • האם החסימה שירתה את המטרה? • באיזו זכות פגעה החסימה? • באילו תנאים לדעתכם ניתן לפגוע בחופש הביטוי? • האם לדעתכם תנאים אלו קיימים במקרה שלכם?
<p>בכיתה: ניתן לייצר פלקט בכדי לתלות בכיתה</p>	<p>סיכום: כשאנחנו במסך יש לנו לכאורה את כוח המסיכה באופן תמידי, אנחנו יכולים לכתוב כאילו יש מסיכה על פנינו. ננסה לכתוב כללים לכתיבה בעולם המסכים: - יוצרים פדלט כיתתי: התלמידים מעלים רעיונות - ובסוף מחליטים על עשרה חוקים במשותף.</p> <ul style="list-style-type: none"> • איך אנחנו שומרים על תקינות פוליטית מצד אחד ועל חופש הביטוי מצד שני בעולם הוירטואלי? • איך אנחנו דואגים שבשם חופש הביטוי לא יפגעו אנשים? • מי צריך לקבוע איזה חשבונות הכרחי לחסום?